

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовao комисију:

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 24. августа 2020. године донело је одлуку да се образује комисија за оцену докторског рада који је Емилија Радибратовић предала под насловом: *Родна дихотомија у дискурсу онлајн медија*.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. проф. др Јелена Филиповић, редовна професорка; Шпански језик, Универзитет у Београду, Филолошки факултет (од 2010), менторка;

2. проф. др Ана Кузмановић Јовановић, ванредна професорка; Универзитет у Београду, Филолошки факултет (од 2016), чланица комисије;

3. проф. др Драгица Вујадиновић, редовна професорка; Универзитет у Београду, Правни факултет (од 2007), чланица комисије;

II. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Емилија Радибратовић је дипломирана професорка српске књижевности и језика са општом књижевношћу. Диплому основних студија стекла је на Филолошком факултету Универзитета у Београду 2001. године, а титулу мастера српске књижевности и језика стекла је на Филолошком факултету Универзитета у Београду 2009. године. Од 1994. радила је као новинарка и уредница у информативним и културним редакцијама београдских медија: у штампаним медијима: “Дневни телеграф” 1997-1999, “Блиц њуз” 2004-2007, књижевни додатак „Данас“ 2003-2005, и електронским медијима: Радио Индекс, 1994-1997, интернет издање “Гласа јавности” 1999-2000, телевизија Студио Б, 2001-2016. У периоду од 2011-2012. радила је и као сарадница у настави на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Од 2016. ради као самостална саветница за односе са јавношћу у области развоја информационог друштва и дигиталне писмености, у Министарству трговине, туризма и телекомуникација Републике Србије. Учествовала је на научним конференцијама из области дигиталне хуманистике и медијске културе.

III. НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Родна дихотомија у дискурсу онлајн медија

IV. ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторски рад Емилије Радибратовић обухвата 286 страна, и организован је у четири поглавља: 1. *Уводни део* (1-6); 2. *Теоријско методолошки оквир* (7-114); 3. *Род у медијима: истраживање* (115-216); 4. *Закључци* (217–221). Поглавља су систематично рашчлањена на велики број потпоглавља, чиме је структура рада додатно учвршћена, а читање рада олакшано, док су ексерпти анализираних вести и медијских страница, као и статистичке табеле и графикони дати у посебном одељку *Прилози* (248-286), који садржи укупно 32 прилога. Рад садржи библиографију од 236 јединица (*Литература*) и списак онлајн извора од 129 јединица (*Онлајн извори и медијски чланци*). Уз рад су приложени и *Биографија ауторке*, *Изјава о ауторству*, *Изјава о истовестности штампане и електронске верзије докторског рада* и *Изјава о коришћењу*.

1. У првом делу рада (*Уводни део*) дате су опште назнаке о раду, истраживачком фокусу и методологији; представљени су предмет и општи циљеви истраживања, специфични циљеви и истраживачка питања у односу на дискурсно-друштвену праксу, односно друштвено-политички и медијски контекст.
2. Други део рада (*Теоријско-методолошки оквир*) чини теоријско разматрање кључних концепта који су основе и полуге истраживања у овом раду, почев од образложења интердисциплинарног, трансдисциплинарног и конструктивистичког метода, кључних појмова и аналитичких инструмената, до представљања теоријских полазишта и постулата критичке социоллингвистике, критичке анализе дискурса као централне аналитичке дисциплине око које формира методологију, функционалне и мултимодалне семиотике, медијских и родних студија као база теоријских знања у односу на истраживачки корпус, са посебним освртом на критичке оријентације феминистичке лингвистике и истраживања на пољу дигиталних медија, дигиталне културе и компјутерски посредованог дискурса, и са укључивањем социолошких, културолошких, антрополошких, филозофских и етнолошких теза релевантних за предмет истраживања.
3. Трећи део рада (*Род у медијима: истраживање*) на нивоу дискурсно-друштвене праксе испитује како се позиционира и делује моћ у дискурсу у онлајн-медијима у односу на родне дихотомије, које су дискурсне стратегије примењене у одржању моћи и њеном деловању, као и како се испољавају родне идеологије у односу на увржене културно-когнитивне моделе родних улога. Уз преглед истраживања родних питања у српском језику и у медијима, и квантитативне и квалитативне анализе рода у медијима, истраживање представља критичку анализу дискурса корпуса, која укључује и социополитички контекст са родном статистиком, родним политикама и описом медијске онлајн-сфере са увидом у историју, власничку структуру и уређивачке политике и тржишне оријентације најпосећенијих информативних портала, заједно са њиховим „женским“ поддоменима, као и најпосећенијих самосталних „женских“ портала. Корпусно језгро је квалитативном методом концентрисано на онлајн медијске текстове објављене у периоду од априла до децембра 2017. године, који је обележен друштвено-политичким догађајима са родном перспективом (избор прве премијерке у историји Републике Србије, државна кампања за подизање natalитета и подстицање рађања са конституисањем новог Савета за популациону политику и медијска кампања за подршку рађању и породици), а укључује и текстове који су претходили тим догађајима или представљали њихове одјеке, који су објављени крајем 2016. и у првом кварталу 2018. године, уз компаративну мултимодалну анализу динамичких насловних страна у реалном времену (у првом кварталу 2020. године) и провере парадигматског континуитета. Класификација је извршена према тематским оријентацијама и лингвистичком стилу у духу традиционалних жанровских подела медија на информативне, односно „мушке“ медије, и „женске“ медије, а избор медија извршен је према њиховом утицају, односно према статистици онлајн-посета у датом периоду, на основу које су анализирана дигитална издања два најпосећенија издавача: најпосећенији информативни портали „Блиц.рс“ и „Курир.рс“ и њихови подсајтови „Жена.блиц.рс“ и „Стил.курир.рс“, као и самостални „женски“ портали - корпоративни „Лепа и срећна“ и

предузетнички „Могу ја то сама“. Анализа дискурса је спроведена на лексичком, структурном, тематском, мултимодалном и интертекстуалном нивоу, и поред тржишно произведеног (професионалног медијског) дискурса у садејству са јавним дискурсом, укључује и дискурс публике у оквиру интерактивне технологије онлајн-медија. У првом делу корпусне анализе („Мушки“ *портали*) анализирани су генеричка употреба именица мушког рода за жене на високим јавним функцијама у корелацији са проблематизацијом таквих друштвено-политичких околности на тематском нивоу, репрезентацијом у макроструктурама и избором графичких елемената и фотографија, и лингвистичким изборима публике (*Борбе у дискурсу: како је премијер постао/ла премијерка*), као и повезивање макроструктурних елемената системом хипервеза у синхрониским и дијахрониским низовима текстова на тему популационе политике, прикривање моћи у дискурсу и отворене дискриминације, идеолошке реакције у коментарима текстова, медијска репрезентација фактичког положаја породиља и мајки у савременом српском друштву, у односу на државна овлашћења (*Популациона (а)политика: „савети“ за рађање*), уз експланацију дискурских стратегија (*Мушкарицу држава, жене и у држави породица*). Други део анализе („Женски“ *портали*) испитује заштравање жанровског јаза између информативних и „женских“ медија у новом технолошком окружењу аутоматизације и модуларности, помоћу компаративне мултимодалне семиотичке анализе (*Мултимодални раскорак*) и компаративне, критичке социолингвистичке, лексичке и тематске анализе објективног и субјективног модалитета („*Родолекти*“ и *родно диференциране теме*), са дефинисањем уочене идеолошке дискурсно-друштвене праксе (*Стратегије изолације и васпитавања*), и уз интерпретативни приступ умрежавању заједничких дискурских стратегија у мултимодалним кохезијама текстова и њихових међусобних парадигматских деловања у дигиталном окружењу, који постижу хармонизацију традиционалне и савремене родне идеологије у онлајн-медијима у односу на исти друштвено-политички контекст у оба „пола“ корпуса.

4. Четврто поглавље рада (*Закључци*) представља сублимацију резултата истраживања из које су изведени главни закључци и смернице за даља истраживања у оквиру области рода, језика и медија методом критичке анализе дискурса и примену на плану развоја медијске писмености и језичких политика.

V. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Емилије Радибратовић је систематичан, комплексан и иновативан рад који доприноси развоју критичке социолингвистике и студија културе у нашој средини. Написан је на основу широког и проницљивог увида у релевантну литературу са израженом вештином за њено критичко преиспитивање, процену и аналитичку примену. Истраживање је посебно значајно јер деконструира деловање дискурсно-друштвене праксе на плану одржања моћи, помоћу методолошких инструмената које предлаже критичка анализа дискурса, са циљем уочавања и отклањања друштвених неједнакости, интердисциплинарним и интегративним прикупљањем података, али и трансдисциплинарним искорацима, будући да је и сам дискурс новог времена усложњен и мултимодалан. Рад представља допринос домаћој науци и захваљујући увиду у одређена теоријска достигнућа и налазе критичке анализе дискурса и мултимодалне семиотике, као и феминистичке критичке социолингвистике, који још увек немају српске преводе и нису до сада коришћени или су коришћени у мањој мери у српским научним истраживањима. Примена критичке анализе дискурса у овом раду показала је потенцијале које та дисциплина има за широке увиде у комплексна питања рода.

Кандидаткиња је успешно интегрисала различите дисциплине (критичку социолингвистику, критичку анализу дискурса, студије културе, родне студије, антрополошку лингвистику, теорију књижевности) у јединствени теоријски оквир који концентрише око кључних појмова - дискурс, идеологија и род, које везује са концептом моћи у онлајн медијском окружењу и екстралингвистичком контексту. Теоријске и методолошке основе, као и налазе претходних истраживања у области рода, језика и медија, конструктивистичком методом излаже у концентричним круговима и комплементарним скуповима кроз све делове дисертације,

антиципирајући њихову примену и потврде одређених теза у сопственом истраживању, чиме постиже целovitost рада. Формирањем методолошког оквира и његовом применом, као и избором, класификацијом и аналитичким приступима деловима корпуса, постигнута је аутентичност и оригиналност рада који може да пружи практичне и корисне смернице за даља истраживања на овом пољу.

Тема родне дихотомије у дискурсу онлајн-медија није до сада обрађивана у друштвено-политичком контексту методом критичке анализе дискурса и тиме овај рад пружа нова открића на плану дискурских потпора социолингвистичких и културнокогнитивних модела родних неједнакости, њиховог трансгенерацијског преношења савременим идеолошким обрасцима у новом медијском и технолошком окружењу. Вредност истраживања представља обрада теме когнитивних културних модела који негују родне дихотомије у језику, сада у новим медијским формама, а који се налазе се у основи друштвеног, а самим тим и говорног понашања и обликују друштвене односе, док резултати анализе указују на потврду постављених хипотеза и доприносе разумевању и тумачењу друштвено и културно конструисаних образаца мишљења и понашања у вези са родним друштвеним улогама утемељених у дискурсу.

Кандидаткиња је, дакле, дала свој допринос одабиром теме, имајући у виду значај деконструкције родних неједнакости у медијском и јавном дискурсу за научни али и друштвени пробој у правцу отклањања друштвено конструисаних неједнакости, истраживачким приступом којим је остварила иновативност у конструктивистичком, интердисциплинарном и трансдисциплинарном приступу, као и резултатима анализа који могу посебно допринети отклањању уочених дихотомија применом налаза у образовању и родним и језичким политикама. У научним оквирима ово истраживање открива огромне потенцијале дубљег разумевања језика и културе интегрисањем различитих дисциплина и субдисциплина.

VI. СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

– „Телевизија као предмет медијског образовања“, часопис „Култура“, 2012, бр. 136, стр. 45-61, дои:10.5937/култура1236045P.

– „Мој блог – отпор и игра: Елементи популарне културе на првом српском блог систему“, часопис „Анали Филолошког факултета“, 2014.

VII. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања овог интердисциплинарног и трансдисциплинарног рада, који се заснива на постулатима критичке анализе дискурса, мултимодалне семиотике и феминистичких критичких оријентација, доприносе социолингвистичким истраживањима и студијама рода, потврђујући широку примену и друштвене домете критичке анализе дискурса и интегративног и конструктивистичког приступа, и представљају подршку родно осетљивим језичким и јавним и образовним политикама, као и развоју критичких инструмената за анализу медијских садржаја у образовању и у јавној сфери, кроз курикулуме и јавну промоцију медијске и дигиталне писмености.

Истраживања су спроведена од екстралингвистичког нивоа, увидом у шири друштвени и системски оквир и утврђивањем идеолошке природе родних диференцијација и раскорака између објективних чинилаца и њихове политичке и медијске репрезентације. Осим у симболичкој изолацији жена у јавном простору и националним кампањама усмереним на приватни простор, које преносе информативни портали, традиционалне родне улоге уочене су и у оквиру „женских“ портала који игноришу описани екстралингвистички контекст негујући родне улоге традиционалне

родне идеологије. У односу на специфичности анализираних медија нису уочене кључне разлике у приступу родним темама, са закључком да њихове високе тржишне позиције остварене придржавањем друштвеним нормама и опште прихваћеним идеолошким обрасцима доприносе перпетуацији таквих образаца преузетих из штампаних претеча и пандана и уклопљених у компјутерски посредовани мултимодални дискурс.

Потенцијали нове медијске публике истражени су у односу на статистику информационог друштва, и установљено је да она не користи проактивно интеракцијске, интеграцијске и партиципативне медијске алате које јој пружају онлајн-медији, те да је жанровска поларизација успостављена у традиционалним медијима усвојена и у дигиталним конвергенцијама, док се родно диференцирани дискурс медијских текстова преноси и у коментарима читалаца и читатељки. Родне дихотомије се дијалектички репродукују у затвореном кругу који чине институције, медији и информационо друштво. У односу на истраживања рода у српском језику и квантитативне и квалитативне анализе репрезентације рода у српским медијима, који су спроведени у периоду од 1980-их година 20. века до 2015. године, укључујући и истраживања рода у дигиталним медијима, уочен је континуитет парадигме родне дихотомије у медијском дискурсу.

Анализа моћи у дискурсу показује да се у текстовима „мушких“ портала она испољава на структурном и интертекстуалном нивоу, уклапајући се у културне и когнитивне моделе у којима се релације женског субјекта утврђују према вековним дихотомијама у односу према утврђеном доминантном мушком субјекту. На „женским“ порталима, према резултатима истраживања, моћ је нескривена у дискурсу произвођача „оправдана“ бригом за добробит и срећу жена, које су комплементарне са друштвеним прогресом и националним просперитетом дискурса „мушких“ портала. Закључци су да се стратешко искључивање жена из јавног простора одвија кроз борбе у дискурсу, односно преиспитивање утемељених дихотомија у односу на друштвене промене, при чему се уласком жене у јавни простор одвијају структурне борбе у дискурсу на језичком нивоу, а усвајање „нестандардних“ облика компензује његовим привременим трајањем али и идеолошким упућивањем на традиционална „женска“ поља, која су, са друге стране, огољена у „женским“ медијима, где пружају „утеху“ ритуала и повратка традицији у складу са натурализованим друштвеним улогама жена. Ауторка указује да се идеолошке стратегије спровode на лингвистичком и мултимодалном нивоу, где се парадигма појачава у новом технолошком окружењу не само помоћу хипервеза које омогућавају синхронијско и дијахронијско деловање дискурса у оквирима једног дигиталног медија већ и преношењем и дељењем текстова између различитих медија.

Кандидаткиња сумира да онлајн медији у Србији подржавају и репродукују родне дихотомије у српском друштву, учествујући у перпетуацији уврежених културних модела надограђујући традиционалне родне патријархалне идеологије дискурским варијацијама и идеолошким обрасцима „новог биологизма“, „експертисе“ и потрошачке културе. Стратешки механизми одржања дискурса моћи у демократском друштву и у новом технолошком окружењу преузимају се из традиционалних медија и прилагођавају у онлајн-окружењу помоћу нових мултимодалних техника и хипервеза којима се учвршћује деловање и сугестивност парадигматских порука. Ауторка сугерише да је успостављање родног баланса у језику медија потребно и на нивоу језика и на нивоу мултимодалног дискурса – на лексичком, фразеолошком, синтаксичком, али и визуелном нивоу, на нивоу селекције и повезивања информација, креирања медијске поруке и њеног парадигматског утицаја посебно у дигиталном окружењу, те да је тек променом јавног и медијског дискурса могуће и отклањање родних неједнакости у друштву.

VIII. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА

РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња Емилија Радибратовић је у свом докторском раду обрадила значајну тему која није исцрпљена у области социолингвистике у српској академској средини и, у односу на

савремени друштвено-политички контекст, у јавном дискурсу и дискурсно-друштвеној пракси. Резултати докторског рада на тему *Родна дихотомија у дискурсу онлајн медија* дају одговоре на истраживачка питања која је ауторка поставила на почетку свог истраживања, а која се односе на опстанак родних дихотомија у онлајн-медијима чија интерактивна технологија пружа партиципативне могућности за критичко промишљање традиционалних родних идеологија у медијском дискурсу, у друштву у којем је изражена политичка воља и усвојена регулатива за сузбијање родне дискриминације, потврђујући очекивани резултат да, иако се одређене структурне промене уочавају на нивоу дискурса, суштински и стратешки јавни и медијски дискурс одржавају вековну дихотомију као доминантни културни модел.

Кандидаткиња је зрело, темељно и пажљиво приступила анализи користећи квалитативну методологију и показујући способности интегрисања и формулисања стечених сазнања и формирања јасних, оригиналних, научно заснованих закључака и ставова. Резултате свог истраживања је протумачила на релевантан, занимљив и убедљив начин, а приказала их концентрично, прегледно и систематично, постигавши целовитост и научну оригиналност, као и циљ да допринесе изучавању језичких родних идеологија и метода успостављања и перпетуације тих идеологија кроз употребу одређених језичких структура и садржаја, применом критичке анализе дискурса.

IX. ПРЕДЛОГ

Комисија препознаје вредност, систематичност и аутентичност рада кандидаткиње Емилије Радибратовић и предлаже Већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да рукопис под насловом *Родна дихотомија у дискурсу онлајн медија* прихвати као докторски рад који испуњава услове предвиђене законом, а да кандидаткињу Емилију Радибратовић позове на усмену одбрану.

У Београду, 26. августа 2020. године

КОМИСИЈА:

Проф. др Јелена Филиповић, редовна професорка,
Универзитет у Београду, Филолошки факултет

проф. др Ана Кузмановић Јовановић, ванредна професорка,
Универзитет у Београду, Филолошки факултет

проф. др Драгица Вујадиновић, редовна професорка,
Универзитет у Београду, Правни факултет